

Tisková zpráva

Plýtvání potravinami, nákupní a spotřební chování českých domácností – Potraviny 2022

- ⊗ Téměř polovina (47 %) dotázaných považuje plýtvání potravinami za velký problém, podle dalších více než dvou pětín (44 %) plýtvání potravinami správné není, ale jsou tu aktuálnější problémy, které je potřeba řešit, a pouze necelá desetina (9 %) české veřejnosti nepovažuje plýtvání potravinami za celospolečenský problém.
- ⊗ Téměř tři pětiny (59 %) občanů deklarují, že celkové množství potravin vyhozených jejich domácnostmi nepřesahuje 10 %. Přibližně čtvrtina (23 %) dotázaných se pak přiklání k variantě, že jejich domácnost vyhodí více než 10 %, ale méně než čtvrtinu potravin. Necelá dvacetina (4 %) dotázaných přiznala vyhazování více než čtvrtiny, ale méně než poloviny potravin. Naopak o málo více než desetina (11 %) respondentů tvrdí, že jejich domácnost nevyhazuje žádné potraviny.
- ⊗ Nejdůležitějším důvodem pro omezení plýtvání potravinami je dle respondentů finanční úspora jejich domácnosti (77 %), nejméně důležitým pak možnost svým chováním změnit společnost (29 %).
- ⊗ Nadpoloviční většina (54 %) dotázaných chodí nakupovat několikrát týdně, přibližně čtvrtina (26 %) pak 1x týdně. Každý den nakupuje 13 % dotázaných.
- ⊗ Měsíční výdaje za nákup potravin pro celou domácnost se nejčastěji pohybují v rozmezí od 2 do 10 tisíc korun.

Zpracovala:
Radka Hanzlová
Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
Tel.: 210 310 587; e-mail: radka.hanzlova@soc.cas.cz

Ve speciálním výzkumu Potraviny 2022 CVVM SOÚ AV ČR zjišťovalo názory a postoje české veřejnosti k problematice plýtvání potravinami. Respondenti hodnotili závažnost problému plýtvání potravinami, odhadovali, kolik potravin jejich domácnost přibližně vyhodí a případně jakému množství vyhozených potravin by se dalo vyhnout, zamýšleli se nad příčinami vyhazování potravin v jejich domácnosti a rovněž uváděli, jaké důvody je vedou k tomu, aby potraviny nevyhazovali. V další části výzkumu jsme se zaměřili na nákupní a spotřební chování respondentů, konkrétně jsme zjišťovali, kde a jak často nakupují nebo kolik za nákup potravin přibližně utratí.

Kontext problému plýtvání potravinami

Plýtvání potravinami představuje v současné době velký celosvětový problém, který má dopady jak ekologické, ekonomické, tak i sociální. To dokládá i skutečnost, že jedním z Cílů udržitelného rozvoje OSN (SDGs) je do roku 2030 snížit plýtvání potravinami připadající na každého člověka v rámci celého potravinového řetězce o polovinu¹. Od roku 2020 se také slaví Mezinárodní den povědomí o plýtvání jídlem, který připadá na 29. září.

¹ OSN. (2021). *Cíle udržitelného rozvoje* [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/sdq-12-zajiist-udrzitelnou-spotrebu-a-vyrobu/>

Podle studie „Celosvětový úbytek potravin a plýtvání potravinami“ od Organizace pro zemědělství a výživu (FAO) se každoročně vyhodí až jedna třetina všech vyprodukovaných potravin, což je v přepočtu 1,3 miliardy tun². To je zároveň množství, které by dokázalo nasytit až tři miliardy lidí. S vyhozenými potravinami dochází i k velkým finančním ztrátám, které jen v Evropské unii ročně dosahují částky neuvěřitelných 143 miliard eur³.

Velkým problémem v této oblasti je nedostatek přesných dat ohledně množství a skladby vyhozených potravin, neboť dosud neexistovala jasně stanovená metodika, která by byla platná pro všechny státy, aby bylo možné sledovat vývoj a porovnávat výsledky mezi jednotlivými zeměmi. Ke změně došlo v roce 2019, kdy byla schválena⁴ jednotná metodika pro měření potravinového odpadu ve všech částech distribučního řetězce potravin, podle které mají členské země EU povinnost tyto údaje reportovat (první výsledky by měly být prezentovány v letošním roce). Záměrem této jednotné metodiky je zejména získání relevantních dat, která lze porovnávat jak mezi jednotlivými zeměmi, tak rovněž i v průběhu času s cílem sledovat, jak se daří cíl 12.3 SDGs naplňovat.

Čísla, která jsou doposud k dispozici, jsou pouze odhady, ze kterých víme, že celosvětový průměr je 74 kg vyhozených potravin na osobu ročně⁵. Co se týká zemí Evropské unie, tak v těch se celkově ročně vyhodí přibližně 129 milionů tun potravin⁶. Hrubé odhady poskytované Evropskou komisí ukazují, že se u nás (v České republice) v různých stupních potravinového řetězce vyhodí v porovnání s jinými státy EU relativně málo. Podle mírnějšího odhadu se v ČR vyhodí 829 851 tun potravin (tj. 6,4 % z celkové produkce potravin), nepočítáme-li potenciální odpad ze zemědělství. Podle stejného odhadu vychází 254 124 tun vyhozených potravin na domácnosti, to je na každého obyvatele ČR asi 25 kg za rok. K podobnému číslu došli i výzkumníci z Mendelovy Univerzity v Brně, když zkoumali, kolik potravin vyhazují lidé v brněnských domácnostech a výsledkem bylo, že průměrný „Brňan“ vyhodil v roce 2019/2020 (před pandemií) 47,4 kg jídla ročně, v roce 2020/2021 (během pandemie) se množství snížilo na 33,3 kg vyhozeného jídla ročně, přičemž v obou měřeních respondenti subjektivně odhadovali, že vyhodí mnohem méně (12,27, resp. 15,43 kg/osoba/rok)⁷.

Nákup potravin samozřejmě není zanedbatelná položka v rozpočtu českých domácností. Podle Českého statistického úřadu byly v roce 2021 výdaje na potraviny (bez restaurací a nápojů) 30 094 Kč ročně na jednoho člena domácnosti, tedy necelých 19 % ze všech spotřebních výdajů⁸.

Potravinový odpad tvoří zhruba 30 % veškerého odpadu domácností⁹. Je důležité si zároveň uvědomit i samotné vymezení pojmu plýtvání potravinami a toho, co je do vyhození zahrnuto. Mezi vyhozené potraviny jsou započítávány nejen potraviny, které končí v koši spotřebitele, drtičkách odpadu atp. Spadají sem i ty, které jsou kompostovány, zkrmeny zvířatům (např. tvrdé pečivo) či jinak nezkonsumovány samotným spotřebitelem. Potraviny jsou ovšem vyhazovány nejen na úrovni jednotlivce a domácností, ale k plýtvání dochází i v dalších dimenzích celého řetězce produkce potravin, byť právě spotřebitelé plýtvají nejvíce¹⁰.

Nejen v souvislosti se zavedením jednotné metodiky pro měření, ale rovněž pro jasnější monitoring a snadnější měření pokroku k naplňování SDGs 12.3 se nově reportují dva indexy¹¹. Tím prvním je Index potravinových ztrát (*Food Loss Index*, FLI), který připravuje FAO a který poskytuje odhady od sklizně po maloobchod (ale nikoliv včetně) a Index potravinového odpadu (*Food Waste Index*, FWI), který počítá OSN a který poskytuje odhady o plýtvání na úrovni maloobchodu a spotřebitelů (restaurace, domácnosti)¹². Na základě nové metodiky byla vypracována první zpráva „Food Waste Index Report 2021“¹³, ve které se odhaduje, že v roce 2019 bylo vyprodukováno kolem 931 milionů tun potravinového odpadu, přičemž 61 % pochází z domácností, 26 % z restaurací a jídelen a 13 %

² FAO. (2011). *Global food losses and food waste – Extent, causes and prevention*. Rome. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/mb060e/mb060e.pdf>

³ Stenmarck, Å., Jensen, C., Quested T., & Moates, G. (2016): *Estimates of European food waste levels*. FUSIONS. Dostupné z: <https://www.eu-fusions.org/phocadownload/Publications/Estimates%20of%20European%20food%20waste%20levels.pdf>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019D1597&from=EN>

⁵ United Nations Environment Programme (2021). *Food Waste Index Report 2021*. Nairobi.

⁶ Caldeira, C., De Laurentis, V., Corrado, S., van Holsteijn, F., & Sala, S. (2019). Quantification of food waste per product group along the food supply chain in the European Union: A mass flow analysis. Resources, Conservation and Recycling, 149, 479–488. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2019.06.011>

⁷ Neplýtvěj potravinami. Mendelova Univerzita v Brně. https://neplytvejpotravinami.mendelu.cz/wp-content/uploads/2022/06/Metodika_Vstup-projektu_final.pdf

⁸ ČSÚ. Spotřební výdaje domácností – 2021. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/spotrebni-vydaje-domacnosti-2021>

⁹ FAO. 2011. *Global food losses and food waste – Extent, causes and prevention*. Rome. Dostupné z: <http://www.fao.org/docrep/014/mb060e/mb060e.pdf>

¹⁰ Stenmarck, Å., Jensen, C., Quested T., & Moates, G. (2016): Estimates of European food waste levels. FUSIONS. Dostupné z: <https://www.eu-fusions.org/phocadownload/Publications/Estimates%20of%20European%20food%20waste%20levels.pdf>

¹¹ <https://sdg12hub.org/>

¹² <http://www.fao.org/food-loss-and-food-waste/flw-data>

¹³ United Nations Environment Programme (2021). *Food Waste Index Report 2021*. Nairobi. Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/report/unep-food-waste-index-report-2021>

z maloobchodu. Co se týká potravinových ztrát (FLI), tak předběžné odhady ukazují, že v raných fázích řetězce potravin se ztrácí asi 14 % světové potravy¹⁴.

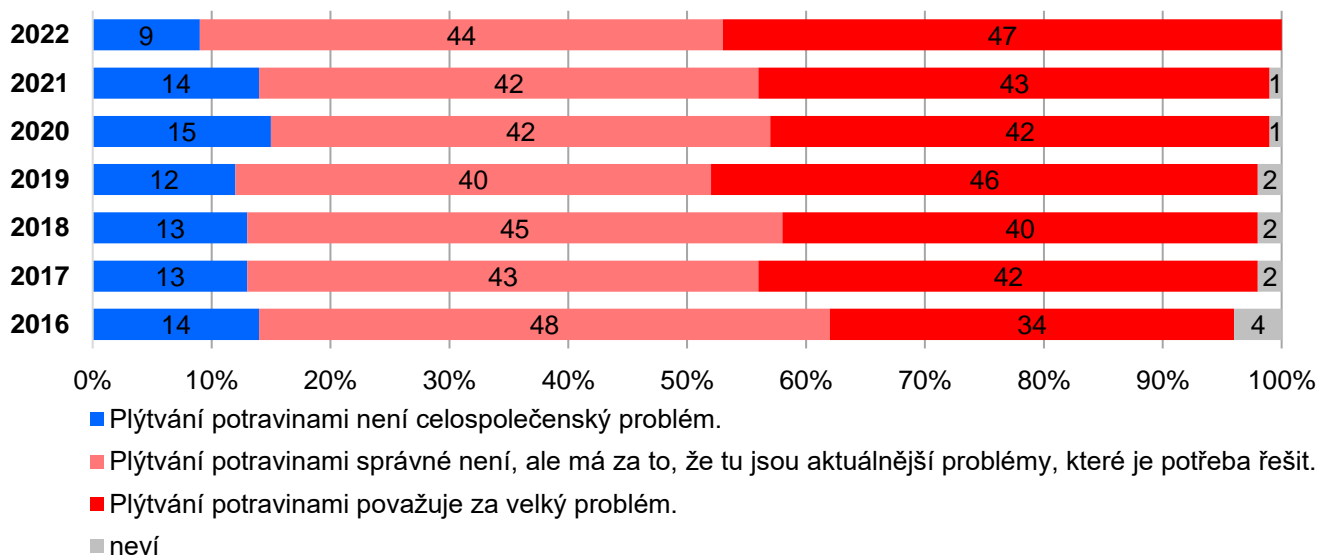
Pro celkovou představu je vhodné doplnit, že plýtvání je součástí širšího tématu spotřeby a distribuce potravin obecně. Tím se odborníci zabývají již desítky let, zejména v souvislosti s nerovnou distribucí v přístupu k potravinám z globálního pohledu. Podle odhadů FAO počet podvyživených lidí na světě v posledních letech roste. Nejnovější údaje za rok 2021 odhadují, že hladem a podvýživou ve světě trpí mezi 702 až 828 miliony lidí, což je o 46 milionů více než v roce 2020. Zároveň v roce 2021 neměly přístup k dostatku jídla 2,3 miliardy lidí, z nichž 11,7 % se potýkalo s tímto problémem na závažné úrovni¹⁵. Vymýcení hladu a zajištění přístupu všem lidem k bezpečné, výživné a dostatečné stravě po celý rok a odstranění všech forem podvýživy do roku 2030 je rovněž jedním z Cílů udržitelného rozvoje (SDGs), který však dle aktuálních dat je stále velmi vzdálený.

Problematikou plýtvání potravinami se odborníci začali systematicky zabývat až po roce 2000. Pokrytí tohoto tématu se v rámci České republiky prozatím drží spíše na úrovni dílčích studií zaměřených na určitou dimenzi tohoto problému, neboť neexistuje studie či výzkumný tým, který by se problémem zabýval komplexně. CVVM realizuje šetření postojů české veřejnosti v souvislosti s danou problematikou již od roku 2016, v rámci svého zapojení do výzkumného programu Strategie AV21 – Potravinový program pro budoucnost¹⁶, kde řeší téma „Plýtvání potravinami jako lokální a globální problém“. Konkrétně se ve svých výzkumech každoročně zaměřuje na obecné postoje k plýtvání potravinami, nákupní a spotřební chování dotázaných, a každý rok navíc řeší dílčí témata, jako např. názory na geneticky upravené plodiny, nákup bio či lokálních potravin, označování trvanlivosti potravin, povědomí o bezpečných dietě, problematiku obalů, kompostování či zahrádkaření.

Plýtvání potravinami v českých domácnostech

Respondenti nejprve vyjadřovali svůj postoj k problematice plýtvání potravinami. Téměř polovina (47 %) dotázaných považuje plýtvání potravinami za velký problém, podle dalších více než dvou pětín (44 %) plýtvání potravinami správné není, ale jsou tu aktuálnější problémy, které je potřeba řešit a pouze necelá desetina (9 %) české veřejnosti nepovažuje plýtvání potravinami za celospolečenský problém (více viz graf 1).

Graf 1: Hodnocení naléhavosti problematiky plýtvání potravinami (v %)¹⁷

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potravinový program.

¹⁴ FAO. (2018). *Pilot Testing the Food Loss Index*. FAO. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/ca6691en/ca6691en.pdf>

¹⁵ FAO, IFAD, UNICEF, WFP, & WHO. (2022). *The State of Food Security and Nutrition in the World 2022. Repurposing food and agricultural policies to make healthy diets more affordable*. Rome. <https://doi.org/10.4060/cc0639en>

¹⁶ <https://www.potravinavy21.cz/>

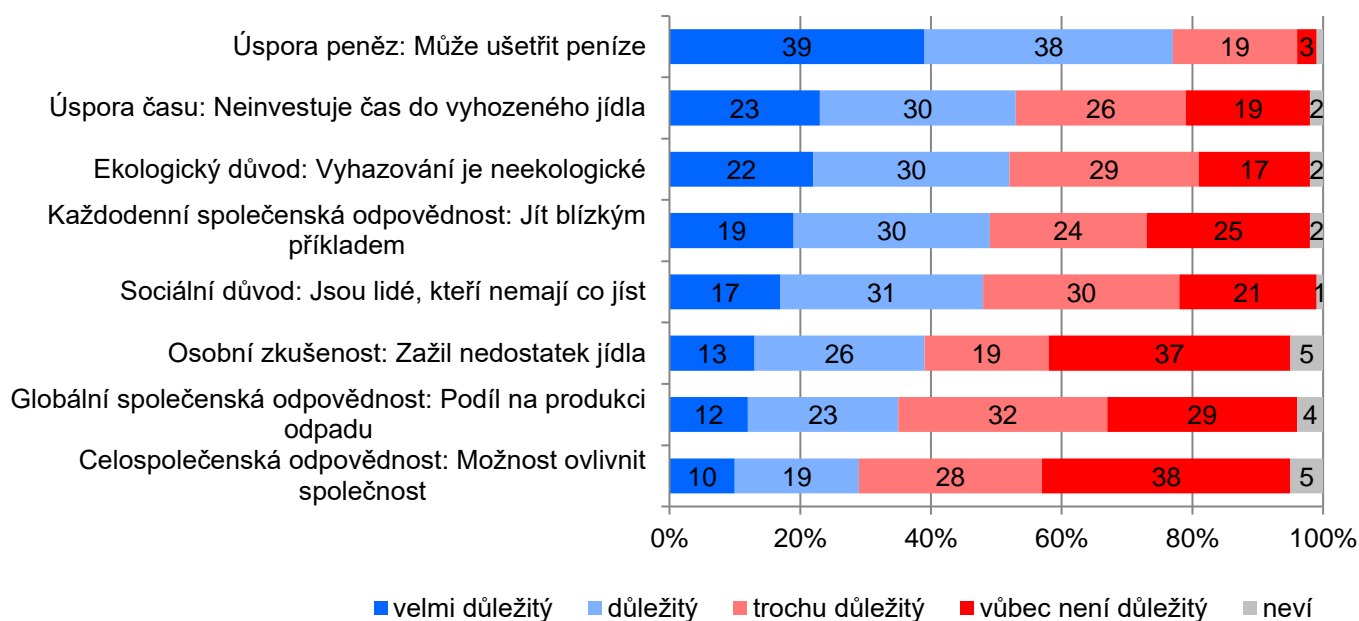
¹⁷ Znění otázky: „Uvedte, prosím, který z těchto názorů je Vám nejbližší: Plýtvání potravinami není společenský problém. Plýtvání potravinami správné není, ale máte za to, že tu jsou aktuálnější problémy, které je potřeba řešit. Plýtvání potravinami považujete za velký problém.“

V porovnání s minulým šetřením ze srpna 2021 došlo k mírnému nárůstu (o 4 procentní body) podílu těch, kteří považují plýtvání za velký problém, a naopak k poklesu (o 5 procentních bodů) podílu těch, kteří nepovažují plýtvání potravinami za celospolečenský problém. Z delšího časového srovnání, které rovněž zobrazuje graf 1, je patrné, že postoje lidí k problematice plýtvání potravinami byly od počátku měření v roce 2016 do roku 2021 relativně stabilní a až následující výzkumy ukáží, zda změna zaznamenaná v letošním šetření představuje jednorázový výkyv nebo déletrvající trend směrem k většímu uvědomění si závažnosti problému plýtvání potravinami.

Postoj k plýtvání potravinami souvisí s tím, kde lidé nakupují. Respondenti, kteří nakupují pravidelně na farmářských trzích, ve farmářském obchodě, přímo u pěstitelů, chovatelů nebo bezobalovém obchodě, se častěji přikláněli k názoru, že plýtvání potravinami je velký problém. Stejný názor častěji vyjadřovaly také ženy (56 %, muži 37 %), lidé starší 55 let a dotázaní s vysokoškolským vzděláním.

Pokud jde o hodnocení již konkrétních důvodů, proč omezit plýtvání potravinami (viz graf 2), zmiňují respondenti jako nejdůležitější finanční úsporu jejich domácnosti. Tento důvod je důležitý pro více než tři čtvrtiny (77 %) dotázaných. Více než polovina dotázaných považuje za podstatnou úsporu času, který by bývali strávili přípravou či nákupem jídla (53 %), a také vidí v omezení plýtvání přínos pro životní prostředí (52 %). Bezmála polovina respondentů přikládá význam etické a sociální stránce tohoto problému, neboť vidí ve změně svého chování možnost ovlivnit chování svých blízkých a jít jim příkladem (49 %) nebo označuje jako důležitý důvod hladovějící lidi (48 %). Necelé dvě pětiny (39 %) dotázaných uvedly jako důvod pro omezení plýtvání potravinami vlastní zkušenost s nedostatkem jídla. Mezi nejméně časté důvody, patří pocit osobní viny za produkci odpadu (35 %) a také možnost změnit společnost svým vlastním chováním (29 %).

Graf 2: Důležitost důvodů pro omezení plýtvání potravinami (v %)¹⁸

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 14. 7. – 4. 9. 2022, 821 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Důležitost důvodů pro omezení plýtvání potravinami je výrazně spojená s věkem, vzděláním, pohlavím či životní úrovní domácnosti. Všechny důvody jako důležité častěji uváděly ženy, vyjma důvodu osobní zkušenosti s nedostatkem jídla, který je naopak častěji důležitý pro lidi starší 55 let, respondenty se základním či středním vzděláním bez maturity a pro dotázané subjektivně hodnotící životní úroveň své domácnosti jako špatnou. Z hlediska

¹⁸ Znění otázky: „Lidé uvádějí různé důvody, které je vedou k tomu, aby nevyhazovali potraviny. Budu Vám číst některé z nich, a Vy prosím vždy uveďte, jak je pro Vás takový důvod důležitý, nebo nedůležitý. a) Myslíte na to, že můžete ušetřit peníze. b) Myslíte na to, že vyhazování potravin je neekologické. c) Myslíte na lidi, kteří nemají co jíst. d) Je Vám líto času stráveného nakupováním nebo přípravou jídla, které se nesí. e) Cítíte vinu za produkci odpadu obecně. f) Myslíte na to, že tím, co děláte, můžete sám změnit společnost. g) Chcete jít svým blízkým příkladem. h) Sám jste zažil, když jste neměl dostatek jídla.“ Varianty odpovědí: velmi důležitý, důležitý, trochu důležitý, vůbec není důležitý.

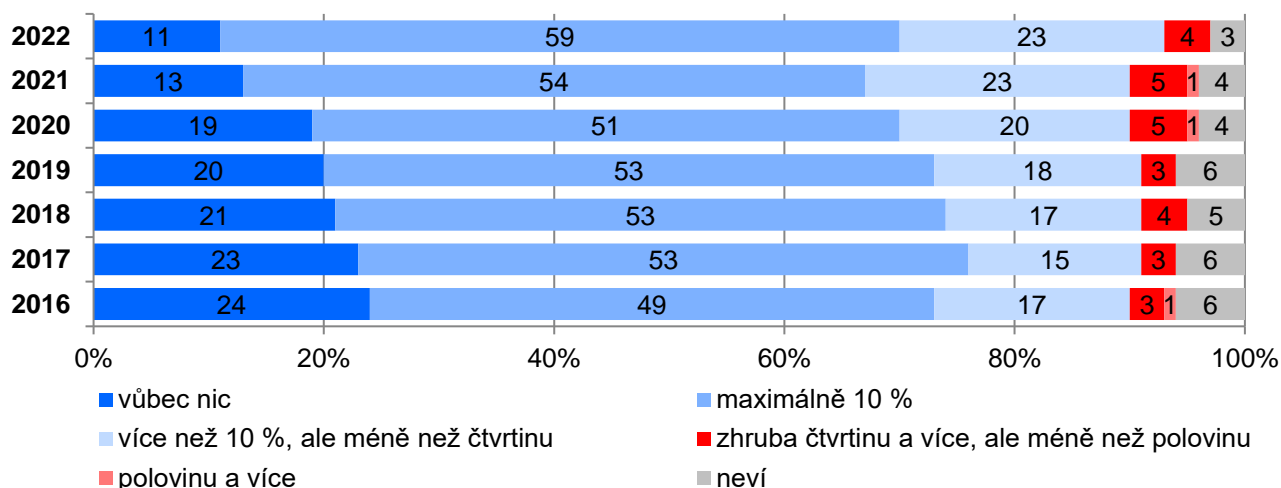
věku lidé starší 65 let častěji uváděli jako „velmi důležité“ důvody úsporu peněz a času, naopak pro mladé lidi ve věku 15 až 19 let častěji „vůbec není důležitý“ důvod snaha jít svým blízkým příkladem. Vysokoškolsky vzdělaní lidé častěji uváděli jako důležité ekologické důvody a pocit osobní viny za produkci odpadu. Dotázaní hodnotící životní úroveň své domácnosti jako špatnou přikládají větší důležitost finanční úspoře, naopak úspora času spojená s vyhozeným jídlem pro ně není tolik důležitá. Pociť společenské odpovědnosti, jinými slovy možnost ovlivnit svým chováním společnost, častěji jako důležitý vnímají lidé s vysokoškolským vzděláním a dotázaní s dobrou životní úrovní vlastní domácnosti, naopak pro lidi starší 55 let častěji tento důvod „vůbec není důležitý“.

Důvody pro vyhazování potravin a jejich množství

Dále jsme dotázané požádali o odhad množství vyhozených potravin v jejich domácnosti (viz graf 3). Do tohoto množství měli respondenti započítat i takové potraviny, které dali na kompost nebo zvířatům, tedy všechny nezkonsumované potraviny. Téměř tři pětiny (59 %) občanů deklarují, že celkové množství potravin vyhozených jejich domácností nepřesahuje 10 %. Přibližně čtvrtina (23 %) dotázaných se pak přiklání k variantě, že jejich domácnost vyhodí více než 10 %, ale méně než čtvrtinu potravin. Necelá dvacatina (4 %) dotázaných přiznala vyhazování více než čtvrtiny, ale méně než polovinu potravin. Naopak o málo více než desetina (11 %) respondentů tvrdí, že jejich domácnost nevyhazuje žádné potraviny. Zbývající 3 % dotázaných nedokázala na tuto otázku odpovědět a zvolila variantu „nevím“.

Pokud se podíváme na časový vývoj od roku 2016, v rozložení odpovědí na deklarované množství vyhozených potravin meziročně téměř nedochází ke statisticky významným posunům. Výjimkou je pouze mírný nárůst (o 4 procentní body) podílu těch, kteří deklarují, že vyhodí maximálně 10 % potravin, mezi lety 2016 a 2017 a zejména pak pokles (o 6 procentních bodů) podílu těch, kteří deklarují, že nevyhazují žádné potraviny v porovnání mezi roky 2020 a 2021, přičemž tento pokles byl kompenzován mírným (statisticky nevýznamným) nárůstem podílu těch lidí, kteří uvedli, že vyhodí maximálně 10 % nebo více než 10 %, ale méně než čtvrtinu potravin na dosud nejvyšší hodnoty. V aktuálním výzkumu tento trend pokračoval, nicméně statisticky významný byl tentokrát nárůst (o 5 procentních bodů) podílu těch, kteří uvedli, že vyhodí maximálně 10 % na dosud nejvyšší hodnotu a statisticky nevýznamný pokles podílu lidí nevyhazujících žádné potraviny na dosud nejnižší hodnotu. Obecně je v datech trend mírného poklesu kategorie nevyhazují „vůbec nic“ patrný již od prvního výzkumu v roce 2016 a celkově za toto období podíl lidí, kteří dle svých slov nevyhazují žádné potraviny, poklesl o 13 procentních bodů, a naopak podíl těch, podle kterých je to maximálně 10 %, za uvedené období o 10 procentních bodů vzrostl a o 6 procentních bodů narostl i podíl respondentů, kteří přiznávají vyhození více než 10 %, ale méně než čtvrtiny potravin.

Graf 3: Deklarované množství vyhozených potravin v domácnosti (v %) ¹⁹

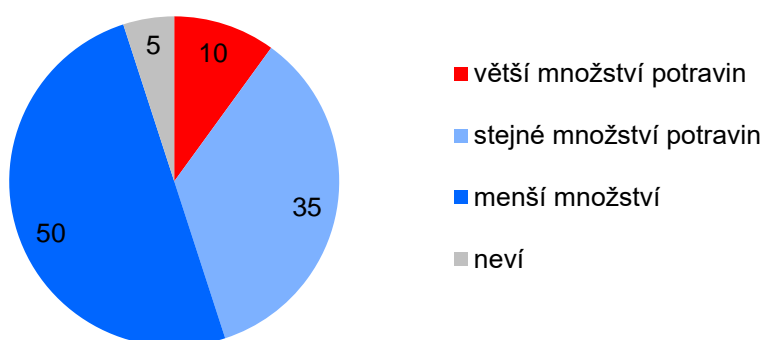
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

¹⁹ Znění otázky: „Kolik procent potravin v domácnosti nesníte, ale vyhodíte do koše, dáte zvířatům nebo na kompost? Zkuste se prosím zamyslet a odhadněte v procentech podíl vyhozených potravin za celou domácnost. Varianty odpovědí: Vůbec nic, maximálně 10 %, více než 10 %, ale méně než čtvrtinu, zhruba čtvrtinu a více, ale méně než polovinu, polovinu a více.“

Detailnější analýza ukázala, že „vůbec nic“ nevyhazují, dle svého tvrzení, častěji lidé starší 65 let, respondenti se základním či středním vzděláním bez maturity a dotázaní, kteří hodnotí životní úroveň své domácnosti jako špatnou. Mladí lidé ve věku 15 až 19 let a lidé, kteří uvedli, že nikdy potraviny nenakupují, častěji neví, jaký je podíl vyhozených potravin v jejich domácnosti.

Následně jsme se těch, kteří vyhodí alespoň malé množství potravin, ptali, jak si myslí, že jsou na tom s vyhazováním potravin ve srovnání se stejně velkými domácnostmi (viz graf 4). Polovina (50 %) dotázaných se domnívá, že jejich domácnost vyhodí menší množství potravin než jiné stejně velké domácnosti, více než třetina (35 %) dotázaných odhaduje, že vyhodí stejné množství potravin jako jiné stejně velké domácnosti a desetina (10 %) si myslí, že jejich domácnost vyhazuje ve srovnání se stejně velkými domácnostmi větší množství potravin. Zbývajících 5 % dotázaných v této otázce „neví“.

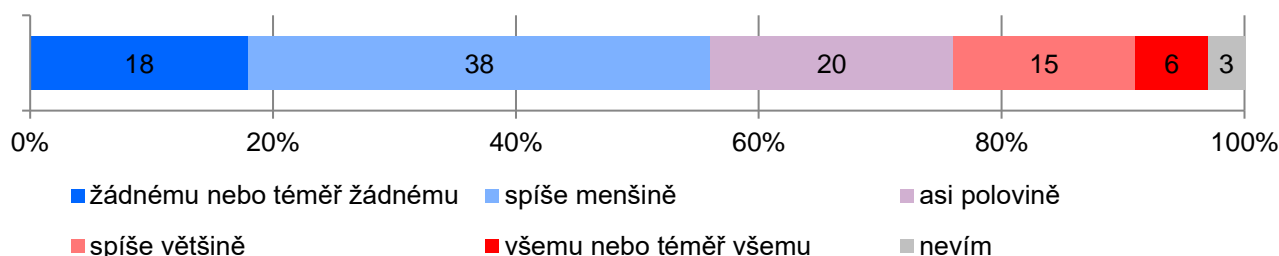
Graf 4: Vyhazování potravin ve srovnání se stejně velkými domácnostmi (v %, pouze ti, kteří vyhazují alespoň nějaké množství potravin)²⁰

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 14. 7. – 4. 9. 2022, 699 respondentů starších 15 let, kteří uvedli, že vyhodí alespoň malé množství potravin, osobní rozhovor.

Dále jsme u respondentů, kteří deklarovali, že vyhazují alespoň malé množství potravin, zjišťovali, zda by se podle jejich názoru dalo vyhození potravin v některých případech vyhnout a jak velké je, podle nich, množství takových potravin (viz graf 5). Necelé dvě pětiny (38 %) lidí věří, že by se dalo vyhnout vyhození „spíše menšiny“ z potravin, které jejich domácnost nezkonsumuje, pětina (20 %) pak toto množství odhaduje na „asi polovinu“ a přibližně šestina (15 %) dotázaných si myslí, že by mohla eliminovat vyplývání „spíše většiny“ potravin, které v domácnosti vyhodí. Více než dvacetina (6 %) lidí pak zastává názor, že by se mohla vyhnout vyhození „všech nebo téměř všech“ potravin. Na druhé straně téměř pětina (18 %) respondentů tvrdí, že množství vyhozených potravin v jejich domácnosti není možné snížit. Zbývajících 3 % oslovených nedokázala odpovědět a zvolila variantu „nevím“.

Graf 5: Jak velkému množství by se dalo vyhnout (v %, pouze ti, kteří vyhazují alespoň nějaké množství potravin)²¹

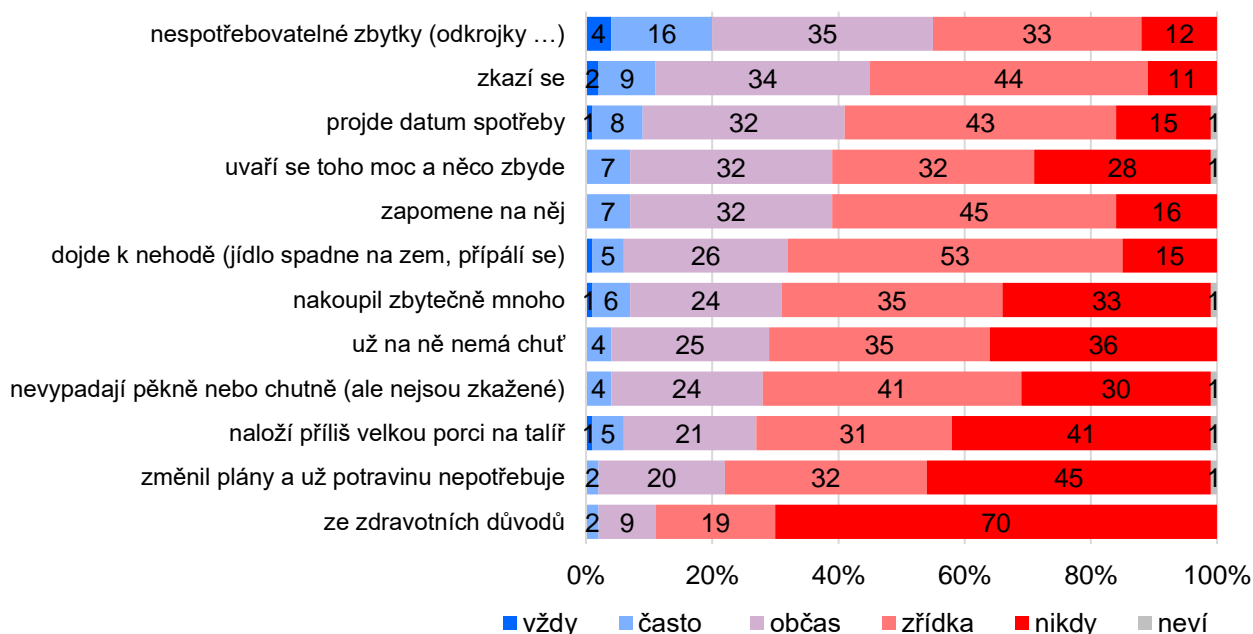
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 14. 7. – 4. 9. 2022, 699 respondentů starších 15 let, kteří uvedli, že vyhodí alespoň malé množství potravin, osobní rozhovor.

²⁰ Znění otázky: „Myslíte si, že ve srovnání se stejně velkými domácnostmi, jako je ta Vaše, se u Vás vyhodí: větší množství potravin, stejné množství potravin, menší množství potravin.“

²¹ Znění otázky: „Jak velkému množství takto vyhozených potravin by se dalo podle Vás vyhnout? Žádnému nebo téměř žádnému; spíše menšiny; asi polovinu; spíše většiny; všemu nebo téměř všemu.“

Mezi nejčastější důvody nespotřebování potravin uváděné těmi, kteří nějaké potraviny vyhazují, patří přebytky v podobě odkrojků, zkažení potraviny a projití jejího data spotřeby. Poměrně časté jsou i důvody spojené s nadměrným množstvím potravin (uvaří se příliš mnoho, zapomene se na ně, nakoupí se zbytečně mnoho, naloží se na talíř příliš velká porce). Mezi často uváděnými důvody se dále objevuje i to, že při manipulaci s potravinami dojde k nehodě (jídlo spadne na zem, připálí se) nebo že už na potravinu člověk nemá chuť (podrobně viz graf 6).

Graf 6: Důvody vedoucí k nespotřebování potravin v domácnostech (v %, pouze ti, kteří vyhazují alespoň nějaké množství potravin)²²

Pozn.: Položky seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „vždy“, „často“ a „občas“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 14. 7. – 4. 9. 2022, 699 respondentů starších 15 let, kteří uvedli, že vyhodí alespoň malé množství potravin, osobní rozhovor.

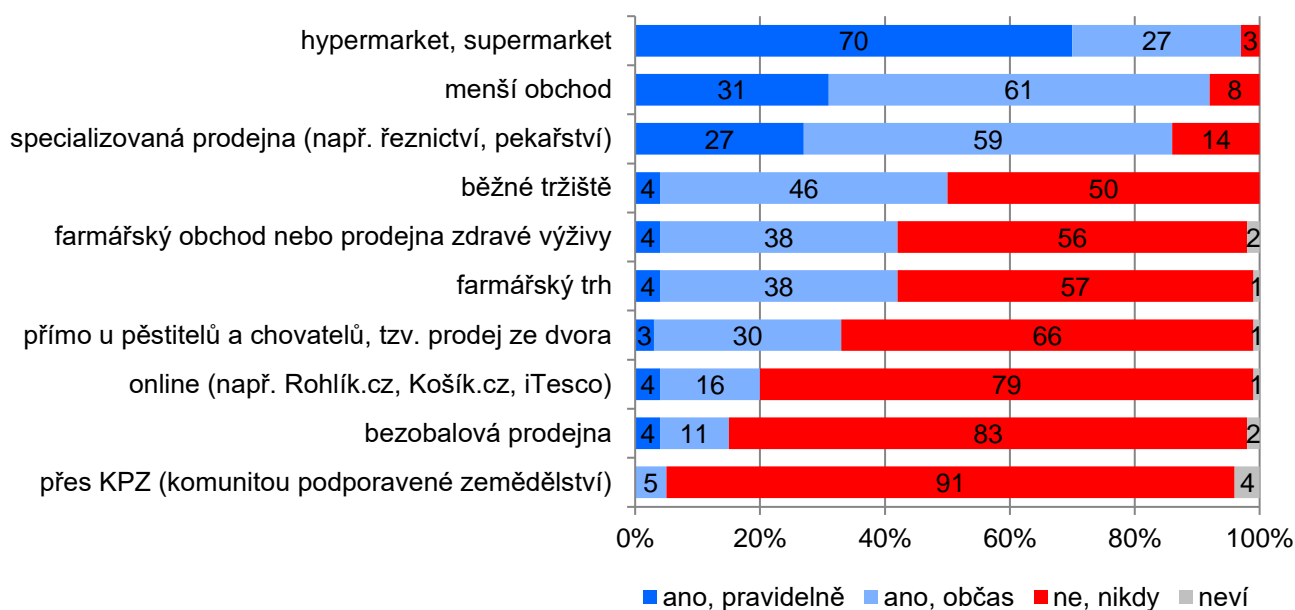
Nákupní a spotřební chování respondentů

V následující části tiskové zprávy představíme výsledky otázek, které se vztahují k nákupnímu a spotřebnímu chování respondentů. Konkrétně kde lidé nejčastěji nakupují, jak často a kolik za nákupy potravin měsíčně utratí.

V grafu 7 vidíme, kde respondenti nejčastěji nakupují potraviny (alespoň někdy potraviny nakupuje 98 % respondentů, 2 % je nikdy nenakupuje). Nejvíce dotázaných nakupuje potraviny (pravidelně či občas) v hypermarketu/supermarketu (97 %), v menších obchodech (92 %) či specializovaných prodejnách typu řeznictví nebo pekařství (86 %), ostatní možnosti jsou výrazně méně časté, neboť pravidelně v nich nakupuje polovina a méně respondentů. Polovina (50 %) dotázaných chodí pravidelně či občas nakupovat na běžné tržiště, přibližně dvě pětiny (shodně 42 %) do farmářského obchodu nebo prodejny zdravé výživy a na farmářský trh. Třetina (33 %) lidí také alespoň občas nakupuje přímo u pěstitelů a chovatelů. Dvacetina (20 %) dotázaných uvedla, že pravidelně či občas využívá online nákupů (např. Rohlík.cz, Košík.cz, iTesco). Přibližně sedmina (15 %) lidí alespoň občas nakoupí v bezobalové prodejně. Mezi českými občany je nejméně časté nakupování přes komunitou podporované zemědělství, tzv. KPZ, když pouze dvacetina (5 %) dotázaných uvedla, že tento typ nakupování využívá.

²² Znění otázky: „K tomu, že vyhodíte nějaké potraviny, může vést celá řada důvodů. Předložím Vám postupně některé z nich a Vy mi prosím řeknete, jak je to u Vás doma. a) Zkaží se, b) nevypadají pěkně nebo chutně (ale nejsou zkažené), c) projde datum spotřeby, d) uvaří se toho moc a něco zbyde, e) ze zdravotních důvodů (alergie apod.), f) už na ně nemáte chuť, g), dojde k nehodě (jídlo spadne na zem, připálí se apod.), h) zapomenete na něj, i) nakoupili jste jej zbytečně mnoho (příliš velké balení, nakoupíte něco, co už doma máte), j) změnili jste plány a už potravinu nepotřebujete, k) nespotebovatelné zbytky (odkrojky), l) nandáte si příliš velkou porci na talíř.“ Varianty odpovědí: nikdy, zřídka, občas, často, vždy.

Graf 7: Kde dotázaní nakupují potraviny (v %, pouze ti, kteří nakupují potraviny)²³

Pozn.: Položky seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „ano, pravidelně“ a „ano, občas“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 14. 7. – 4. 9. 2022, 801 respondentů starších 15 let, kteří uvedli, že alespoň někdy pro svou domácnost nakupují potraviny, osobní rozhovor.

Z časového srovnání od roku 2018, které nabízí tabulka 1, vidíme, že mezi roky 2018 až 2020 nedošlo meziročně v odpovědích respondentů až na několik výjimek k žádným statisticky významným posunům a výsledky tak lze považovat za relativně konstantní. V dalším výzkumu v roce 2021 však v porovnání s předchozím výzkumem ze srpna 2020 došlo k několika významným posunům, konkrétně vzrostl podíl lidí, kteří alespoň občas nakupují potraviny ve farmářském obchodě nebo prodejně zdravé výživy (nárůst o 10 procentních bodů), na farmářském trhu (nárůst o 7 procentních bodů), na běžném tržišti (nárůst o 5 procentních bodů) a přímo od pěstitelů a chovatelů (nárůst o 4 procentní body). V aktuálním výzkumu došlo v porovnání s rokem 2021 pouze ke dvěma změnám, a to konkrétně k poklesu podílu těch, kteří nakupují ve farmářském obchodě či prodejně zdravé výživy (o 5 procentních bodů) a na farmářském trhu (o 4 procentní body). Z delší časové perspektivy, tj. od roku 2018, je patrný trend velmi mírného nárůstu podílu lidí, kteří nakupují online (celkový nárůst o 8 procentních bodů), a od roku 2020 i lidí nakupujících v bezobalových prodejnách. Aktuální výsledky jsou téměř ve všech případech statisticky srovnatelné s výzkumem z roku 2018, vyjma nakupování online, kdy v aktuálním výzkumu jsou hodnoty vyšší.

²³ Znění otázky: „Nakupujete potraviny na následujících místech? a) V hypermarketu, v supermarketu, b) v menším obchodě, c) ve specializované prodejně (např. řeznictví, pekařství), d) ve farmářském obchodě nebo prodejně zdravé výživy, e) na farmářském trhu, f) na běžném tržišti, g) přímo u pěstitelů a chovatelů, tzv. prodej ze dvora, h) online (např. Rohlík.cz, Košík.cz), i) v bezobalové prodejně.“ Varianty odpovědí: ano, pravidelně, ano, občas, ne.

Tabulka 1: Kde dotázaní nakupují potraviny (v %, pouze ti, kteří nakupují potraviny) – časové srovnání

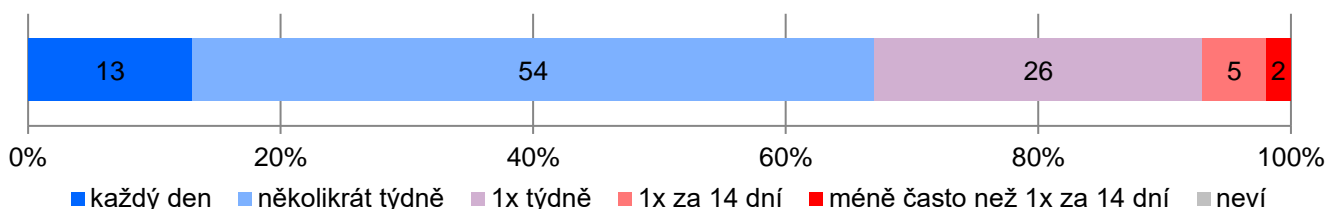
	VI/2018	IV/2019	VIII/2020	VII/2021	VII-VIII/2022
hypermarket, supermarket	97	97	97	96	97
menší obchod	91	91	93	92	92
specializovaná prodejna (např. řeznictví, pekařství)	89	88	86	86	86
běžné tržiště	48	40	42	47	50
farmářský obchod nebo prodejna zdravé výživy	42	43	37	47	42
farmářský trh	44	41	39	46	42
přímo u pěstitelů a chovatelů, tzv. prodej ze dvora	36	32	29	33	33
online (např. Rohlík.cz, Košík.cz, iTesco)	12	13	15	18	20
bezobalová prodejna	-	-	11	13	15
přes KPZ (komunitou podporované zemědělství)	-	-	-	6	5

Pozn.: Hodnoty v tabulce jsou součtem odpovědí „ano, pravidelně“ + „ano, občas“. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „ne, nikdy“ a „neví“. Položky seřazeny sestupně dle výsledků v aktuálním výzkumu.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

Dále nás zajímalo, jak často lidé potraviny nakupují. Nadpoloviční většina (54 %) dotázaných uvedla, že chodí nakupovat několikrát týdně, přibližně čtvrtina (26 %) 1x týdně a necelá desetina dotázaných chodí nakupovat méně často (5 % nekupuje 1x za 14 dní a 2 % dokonce méně často než 1x za 14 dní). Naopak více než desetina (13 %) dotázaných deklarovala, že chodí nakupovat každý den. Každý den či několikrát týdně chodí nakupovat více ženy, zatímco muži nakupují méně často.

Graf 8: Frekvence nakupování (v %, pouze ti, kteří nakupují potraviny)²⁴

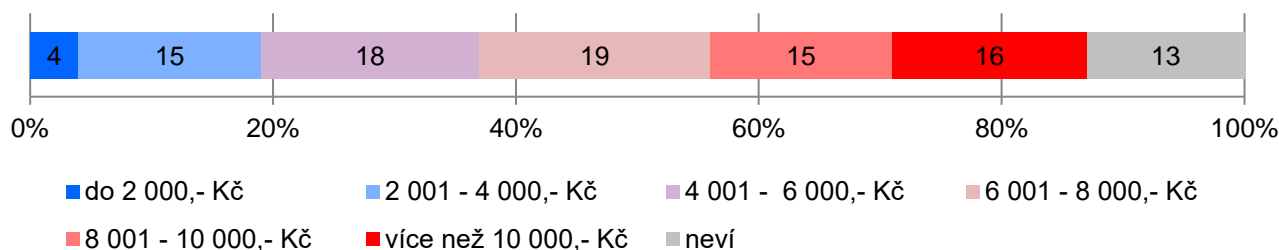

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 14. 7. – 4. 9. 2022, 801 respondentů starších 15 let, kteří uvedli, že alespoň někdy pro svou domácnost nakupují potraviny, osobní rozhovor.

Na závěr tohoto bloku otázek měli respondenti uvést, jaké jsou měsíční výdaje celé jejich domácnosti za nákup potravin. Z grafu 9 vidíme, že nejčastěji domácnosti utratí za nákup potravin od 2 do 10 tisíc korun, konkrétně necelá sedmina (15 %) utratí 2 001 až 4 000 Kč, necelá pětina (18 %) pak 4 001 až 6 000 Kč, další necelá pětina (19 %) 6 001 až 8 000 Kč a necelá sedmina (15 %) 8 001 až 10 000 korun. Další přibližně šestina (16 %) uvedla, že jejich domácnost měsíčně za nákup potravin utratí více než 10 000 Kč. Pouze necelá pětina (4 %) dotázaných se domnívá, že jejich domácnost měsíčně za potraviny utratí do 2 000 Kč. Více než desetina (13 %) dotázaných na tuto otázku nechtěla či nedokázala odpovědět a zvolila variantu „nevím“.

²⁴ Znění otázky: „Jak často nakupujete potraviny? Každý den, několikrát týdně, 1x týdně, 1x za 14 dní, méně často než 1x za 14 dní.“

Graf 9: Měsíční útrata celé domácnosti za nákup potravin (v %)²⁵

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 14. 7. – 4. 9. 2022, 821 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Měsíčně za nákup potravin v domácnosti méně utratí lidé starší 65 let, respondenti se základním či středním vzděláním bez maturity, důchodci, nezaměstnaní, dotázaní hodnotící životní úroveň své domácnosti jako špatnou, domácnosti bez dětí a ti, kdo považují plýtvání potravinami za velký problém. Výdaje větší než 10 000 Kč pak častěji mají podnikatelé, vyšší odborní zaměstnanci a domácnosti se dvěma či třemi dětmi. Muži zároveň výrazně častěji neví, kolik měsíčně jejich domácnost za potraviny utratí. Co se týká velikosti domácnosti, tak jednočlenná domácnost utratí měsíčně za potraviny nejčastěji od 2 do 4 tisíc korun, dvoučlenná domácnost pak 4 až 8 tisíc korun, domácnost se třemi členy mezi 6 až 10 tisíci korun a výdaje domácnosti se čtyřmi členy se měsíčně nejčastěji pohybují v rozmezí od 8 do 12 tisíc korun. U domácností s více než čtyřmi členy jsou měsíční výdaje za potraviny ještě vyšší.

²⁵ Znění otázky: „Kolik korun měsíčně utratí celá Vaše domácnost za nákup potravin? Do 2 000,- Kč; 2 001 – 4 000,- Kč; 4 001 – 6 000,- Kč; 6 001 – 8 000,- Kč; 8 001 – 10 000,- Kč; 10 001 – 12 000,- Kč; 12 001 – 14 000,- Kč; více než 14 000,- Kč.

Technické parametry výzkumu

Výzkum:	Potraviny 2022
Realizátor:	Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
Projekt:	Strategie AV21 „Potraviny pro budoucnost“
Termín terénního šetření:	14. 7. – 4. 9. 2022
Výběr respondentů:	Kvótní výběr
Kvóty:	Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání
Vážení dat:	Vzdělání X NUTS 2, věk X NUTS 2, pohlaví X kraj, velikost místa bydliště X věk, vzdělání X věk
Zdroj dat pro kvótní výběr a vážení dat:	Český statistický úřad
Reprezentativita:	Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let
Počet dotázaných:	821
Počet tazatelů:	73
Metoda sběru dat:	Osobní rozhovor tazatele s respondentem – dotazování CAPI
Výzkumný nástroj:	Standardizovaný dotazník
Otázky:	PL_7, PL_10, PL_11, PL_12, PL_13, PL_27, PL_40, PL_41, PL_43
Kód zprávy:	OR221006
Zveřejněno dne:	6. října 2022
Zpracovala:	Radka Hanzlová

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velikých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOU AV ČR splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíří námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

„Aktivita byla podpořena Strategii Akademie věd AV21 v rámci výzkumného programu „Potraviny pro budoucnost“.
<http://www.potravinav21.cz/>